

Üdvözlét Kárpátaljáról

3. rész: Európa közepe

Valakik, valahol kiszámolták, hogy Európa közepe éppen Kárpátalján van, valahol a Kárpátok hegyei között. Emeltek hát egy emlékoszlopot. Az obeliszk kicsiny, fantáziátlan, de a turisták megtöltötték tartalommal. Az oszlop tövében egy rézgömb van, amelyet megsimogatni kötelező vagy ajánlatos, mert aki ezt megteszi, teljesül a kívánsága. A gömb mindig fényes.



Az obeliszk mellett egy monumentális, modern, fém-ből készült „méltó” emlékjelet állítottatt valamelyik hatalom. A turisták ügyet sem vetnek rá.

Az emlékműtől nem messze áll egy rönkfából ácsolt vendéglő. Berendezése valóságos ipartörténeti múzeum. Nyomon követhető itt a vasaló, a zseblámpa, a fényképezőgép, a mosógép és sok más használati tárgy fejlődéstörténete. Nem tudományos alapon; egyetlen kísérő sora sincs, „csupán” a tárgyak beszélnek.

Magyar holokauszt

A szolyvai emlékparkban embrenyi magas márványtáblák sorakoznak. Rajtuk a felirat: kárpátaljai települések, alattuk nevek, nevek, nevek... Van olyan település, amely alatt csak egy név szerepel, de van olyan is, amelyik több száz nevet őriz. Az idegenvezető – tőle szokatlanul – visszafogott.

„1944 őszén a szovjet csapatok elfoglalták Kárpátalját. A front



még alig vonult el, amikor a hadsereg helyét szovjet belügyi alakulatok vették át. Azt a rendeletet hajtották végre, amelyet valahol 'fönt' hoztak: Kárpátalja minden német és magyar családjának férfi tagjait munkaszolgálatra hívták be. Ezt a rendelkezést minden család írásban kapta meg.

A férfiaknak Szolyvára kellett bevonulniuk egy 2–3 ezer főre méretezett laktanyába, amelyben már hadifoglyok ezreit tartották őrizet alatt. Abban a tudatban mentek, hogy rövid ideig tartó munka vár rájuk. A laktanyában 40 ezer fő zsúfolódott össze. Sokan a hiányos ellátás, a hiányos öltözék, még többen a kitört tifuszbajrárvány miatt veszítették életüket. Azok éltek túl ezt a rettenetet, akiknek erős volt a szervezetük, és akiket a családjuk élelemmel tudott segíteni. Több mint tízezer ember pusztult el egy embertelen hatalom embertelen rendelkezése következtében. Ezt nevezik Kárpátalján magyar holokausztnak.

A sztálinizmus áldozatainak emlékparkját – a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség kezdeményezésére – az egykori láger-temető területén hozták létre. 2004 novemberére, az elhurcolások hatvanadik évfordulójára, elkészültek azok a márványtáblák, amelyekre a sztálini légerekben odahalt ártatlan áldozatok nevét vésték fel.”

Szavait döbrent csend követte. A csoport két hölgytagja nemzeti színű szalaggal átkötött koszorút helyezett el az áldozatok emlékére.

„...hitünkben töretlenül.”

Illyés Gyula (szobra Beregszászon áll) nevezte a magyar irodalmat otágú sípnek. Ez a népi jelkép a világ magyarságának irodalmát jelképezi. Örök fájdalma Kárpátaljának, hogy róluk, a „hatodik síp”-ről, Illyés is megfeledkezett.

Költőnek lenni Kárpátalján? Istenkísértés. 150 000 magyar él itt, többségük szórványban. Ki olvas itt magyarul? Ki olvas itt magyarul verseket? Magyarországon (tízmillió lakos) egy-egy verseskötetből jó ha elkél 300 példány. És mégis: Kárpátaljának van irodalma.

Vári templomában Vári Fábán László, József Attila-díjas kárpátaljai költő tart

előadást a csoportnak. Senki nem ismeri. A faluban él, Beregszászon tanít a főiskolán. Beszél Vári történelméről, a kárpátaljai irodalomról, saját munkásságáról. Felolvas egy-két írást, többek közt a sajátját is. A „Menni vagy maradni?” kérdésre azt mondja, hogy megválaszolhatatlan. Azok a kárpátaljai írók, akik áttelepültek Magyarországra, nem lettek sikeresek. Az itteniek művei ma már megjelennek Magyarország legrangosabb folyóirataiban. Egy feltétele van: az alkotás ne legyen provinciális, jelentsen értéket az ősszmagyar irodalomban.

Itthon rákattintok Kárpátalja irodalmára az interneten. Öt irodalmi folyóirat jelenik meg, legalább 25–30 alkotó nevét olvashatom, közülük legalább tíznek önálló szócikke van. Vári Fábánról egy kritika, egy interjú, két ismertető jelent meg, és néhány verse. Szép versek. Legutolsó, gyűjteményes kötetét egy magyarországi polgári kör jelentette meg *Fecskehajtók* címmel.

A kritika értő és színvonalas. Várit, aki ötvenéves korában tűnt fel mint költő, a magyar irodalom egészében helyezi el: egyszerre kárpátaljai és magyar – írja a kritikus. Bizonyítékul – zárószóknak – Mikes Kelemenről írt (de erősen a mának szóló) versének két sorát idézem:

„Mindkét hazából kiárvulva,
csak hitünkben töretlenül.”

Kutas Ferenc

Kita Erzsébet, K. Szarka Judit és a szerző felvételei

A Krónika megköszöni

A Szarvasi Krónika Alapítvány megköszöni mindazoknak, akik adójuk 1 %-át az Alapítványnak ajánlották fel. 2006-ban a Kedves Olvasók és Támogatók 142 273 Ft támogatást nyújtottak. Ezt az összeget a Szarvasi Krónika 21. számának nyomdaköltségeire fordítottuk. Ismételten köszönjük, és kérjük további támogatásukat. Adószámunk: **18370834-1-04**

A Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma